

dr Roman Matuszewski
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja książki Andrzeja Malca „Wprowadzenie do semantyki prawa”

Książka została wydana przez Autora w roku 2018. Zawiera 126 numerowanych stron. We *Wprowadzeniu* i w *Rozdziale I* wyjaśnione są podstawowe pojęcia językowe i logiczne związane z prawem. Widać, że książka jest pomyślana jako wprowadzenie do języka prawa, badanego z perspektywy semantyki logicznej. Ważnym elementem tego rozdziału jest wyjaśnienie proponowanego sposobu interpretacji języka prawa. Tutaj Autor wyjaśnia różnice między „wykładnią” (podstawowym pojęciem w prawie) a „interpretacją w prawie” – to bardzo ciekawe ujęcie, pokazujące semantyczną różnicę między nimi. W oparciu o przykłady wyjaśniono też: norma prawna, wypowiedź normatywna, reguła prawna.

Następnie Autor pisze o *teorii ontologii (metafizyki) sytuacji* Bogusława Wolniewicza – jest to najważniejsze narzędzie formalne tych badań. Wyjaśniono też powiązanie teorii Wolniewicza z *Traktatem* Wittgensteina. Ważną rzeczą jest omówienie kategoryzacji dziedziny prawa. Korzystając z teorii Wittgensteina, uzupełnionej przez reizm Kotarbińskiego, Autor wyjaśnia bardzo złożone sytuacje semantyczne języka prawa, opisuje dziedziny przedmiotów konkretnych i konkretyzm – ważne cechy klasyfikacji w prawie. Wydaje się, że użycie własności i relacji elementów zbioru przyczyniło się do istotnego wyjaśnienia semantycznych cech języka prawa – służą one do definicji kategorii bytów w dziedzinie prawa. Na koniec *Rozdziału I* Autor zajmuje się aspektami logicznymi języka prawa – wyjaśnieniem prawdziwości i fałszywości w teorii prawa. Całe to wprowadzenie kończy podziałem modelu semantycznego na model dziedziny prawa oraz model języka prawa.

W *Rozdziale II* analizuje się model dziedziny prawa. Tutaj mamy formalnie opisane pojęcia: zdarzenie oraz rodzaje zdarzeń – są określone warunki jakie powinno spełniać zdarzenie aby było czynem. Zdarzenie przyczynowo-skutkowe jest elementem tej dyskusji. W tym rozdziale najważniejszym wynikiem jest próba zastosowania teorii mnogości i teorii krat, korzystając ze wspomnianej wyżej teorii Wolniewicza, do konstrukcji modelu dziedziny prawa. A dokładniej mówiąc: pokazana jest klasyfikacja zdarzeń prawnych. Wprowadzone pojęcie *reguły prawnej*, zdefiniowane formalnie, jest wyjaśnione dokładnie także przy pomocy praktycznych przykładów.

Rozdział III wprowadza model języka prawnego, korzystając w opisie z rachunku predykatów. Ciekawym rozwiązaniem jest wypisanie kilkadziesiątu predykatów sytuacji prawnych. Nie jest wyjaśnione jak ma się to do pełności opisu sytuacji prawnych. Następnym krokiem powinna być podana aksjomatyka i reguły wnioskowania wprowadzanej teorii, sprawdzenie czy taka teoria jest niesprzeczna, czy jest zupełna itd. Ale Autor wyjaśnia, że zawęził ten krok do ogólnego „przedstawienia, jak język prawa postrzegany jest z perspektywy logicznej”. Wydaje się, że zapowiadane w książce aksjomatyka i reguły wnioskowania powinny być podjęte w kolejnych badaniach Autora i dobrze by uzupełniły tę teorię. W

recenzowanej książce został zaproponowany inny sposób określenia własności tej teorii, a mianowicie - bezpośrednio odniesienie do modelu dziedziny prawa. To ważne wyjaśnienie nazwane jest interpretacją (podanych wcześniej) kilkudziesięciu predykatów sytuacji prawnych w modelu dziedziny prawa. Ta przedstawiona interpretacja jest przykładowa – jeśli pojawią się inne predykaty, zostaną one zinterpretowane według podanej procedury.

Na zakończenie rozdziału podana jest bardzo ciekawa klasyfikacja *norm prawnych* oraz schematów zdarzeń związanych z tymi normami. Klasyfikacja opisana jest formalnie z wykorzystaniem rachunku kwantyfikatorów. W celu rozstrzygnięcia prawdziwości i fałszywości norm Autor używa na stronie 82 schemat indukcyjnego badania prawdziwości zdań. Prowadzi to do przedstawienia kilkudziesięciu przypadków prawdziwych zdań elementarnych języka (czyli zdań nie zawierających spójników zdaniowych i kwantyfikatorów), utworzonych z wyróżnionych, podanych wcześniej predykatów. Na tej podstawie określa się następnie prawdziwość norm warunkowych nakazujących, zakazujących lub pozwalających. Konsekwencją tej klasyfikacji i schematu indukcyjnego badania prawdziwości zdań jest pokazanie wynikania norm.

Ostatni rozdział obejmuje wyjaśnienia związane z semantyką języka prawa, w dużej części opisanego formalnie. To podejście pozwala bardziej precyzyjnie wyjaśnić cechy „normy prawnej”, odróżnić od „wypowiedzi normatywnej” i od „zdania deontycznego”. Kolejny rezultat opisu formalnego, to precyzyjne wyjaśnienie pojęcia „konkretyzacja normy abstrakcyjnej” – często wykorzystywanego w wykładni prawa. Podane przykłady stosowania różnych wykładni prawa dobrze uzasadniają użyteczność tego formalnego opisu. Na koniec Autor próbuje wykorzystać swój aparat formalny do opisu relacji norm prawa naturalnego do norm prawa stanowionego.

Podsumowując – książka jest bardzo ciekawym i nowatorskim podejściem do opisu semantyki języka prawa, wykorzystującym znany system formalny Wolniewicza. Dużą korzyścią wynikającą z takiego podejścia jest jednoznaczne wyjaśnienie wielu pojęć prawnych, wprowadzenie porządku metodologicznego do opisu oraz przygotowanie formalne do systemu realizującego automatyczne rozumowanie w systemie prawnym.

Warszawa, dnia 20 lipca 2020 roku.